

REFLEXIONS SÒCIO-EDUCATIVES SOBRE ALGUNES EXPERIÈNCIES DE DINÀMICA DE GRUP

per BARTOMEU MULET TROBAT

INTRODUCCIÓ

Avui en dia pareix que l'estudi i l'aplicació de la dinàmica grupal comencen a tenir interès per als educadors i pedagogs en general. Els fenòmens que es produeixen en els grups microsociològics i la seva dinàmica interna ens donen la possibilitat de conèixer les relacions interpersonals: és així que desperten curiositat les experiències grupals des del punt de vista de la relació humana i sociològica, qüestió, aquesta, que hem de contemplar lligada a la situació actual de la societat en general i a les institucions del món on vivim, les quals pareix que no satisfan plenament les persones que hi conviuen.

Constantment sentim criticar determinades institucions: la família, l'Escola, etc.; en molts de casos se diu que no compleixen la funció que tradicionalment se'ls havia assignat. Per això molt sovint la gent se sent defraudada de la seva existència, i cerca experiències de convivència noves, ja que ni la massificació ni l'estandardització dels costums i de la vida actual no els satisfan les necessitats d'intimitat personal.

Ara bé, la crisi actual és estructural i, per tant, la convivència social ha de possibilitar-se amb un canvi global de la societat. Però també és veritat que, si procuram adequar el nostre ambient microsociològic, per una millora de la nostra convivència a partir de la participació sincera, a grups restringits de relacions humanes, probablement es facilitarà un camí per a la millora circumstancial de les nostres vivències grupals.¹

De totes maneres davant l'obligació institucional i acadèmica d'estudiar les relacions que es produeixen a l'escola des del punt de vista de la comunicació, de l'acceleració de l'aprenentatge, del perfeccionament de les relacions humanes, etc., és evident que cal conèixer els mecanismes

que conformen la dinàmica grupal i de les relacions interpersonals en la seva possible aplicació a l'educació.² Encara que en el grup classe es donen un tipus de relacions que s'haurien d'expressar amb un altre estudi experiencial, ja que teòricament hi ha algunes coses publicades.³

Aquí volem presentar una sèrie d'experiències vivencials en què s'han tingut presents alguns d'aquests aspectes que conformen les característiques dels grups, amb el grau relatiu de comunicació que s'hi pugui produir.

L'assaig que s'ha duit a terme en grups d'aquesta Escola Normal durant el curs 1982-83 (tercer de Ciències a Sa Colònia de Sant Pere d'Artà, gener de 1983, i tercer de Filologia a Galilea, febrer de 1983) ens pot servir per reflexionar sobre les dificultats que hi ha per comprendre el comportament grupal.

PRESENTACIÓ I DESCRIPCIÓ DE LES EXPERIÈNCIES

Durant els cursos passats vaig proposar als meus alumnes de fer experiències fora de l'àmbit escolar; normalment, les que dúiem a terme, amb la col·laboració d'alguns especialistes, eren de Pedagogia del Medi, però teníem present la problemàtica de grups, des del punt de vista de les relacions humanes i des del punt de vista del treball en equip, i ens adonàvem de les dificultats de la comunicació intergrupals.

Per aquesta raó, a poc a poc, a les classes de Sociologia de l'Educació anava introduint l'estudi del grup classe com a eina didàctica de primera mà, per facilitar posteriorment la tasca de recerca de les possibles experiències a realitzar, fins que durant el curs 82-83 les diverses experiències que es feien es dedicaven quasi exclusivament a la dinàmica grupal, per fer una labor més sistemàtica.

COLÒNIA DE SANT PERE D'ARTÀ. GENER DE 1983

El primer grup que es va decidir a viure una experiència de dinàmica de grup vivencial va esser el de 3er de Ciències, i sorprenentment la resposta va esser majoritària. Aquesta primera experiència pretenia combinar el coneixement interpersonal i grupal del grup classe amb un estudi simplificat del medi de la Colònia de Sant Pere d'Artà, com a element motivador.

Però, a poc a poc, per efectes d'operativitat, es va veure que la major dedicació seria a la dinàmica grupal. El primer esdeveniment important es va produir el primer dia, 19 de gener, amb la celebració d'una assemblea conjunta en què es va decidir que hi hauria dos grups separats: un de reduït, de deu persones, amb un facilitador, que seria en Tomeu Barceló, en què participarien les persones més interessades a viure una experiència més intensa; l'altre seria coordinat per mi i seria, en principi, més moderat, ja que era molt més nombrós i tenia les característiques de gran grup. Es natural, perquè la gent desconeixia fins a on es podria arribar, perquè era la primera vegada que hi participaven. De totes maneres l'experiència havia tingut una preparació prèvia, amb diverses reunions que aquí no cal descriure.

Començaré la descripció d'aquest grup fent una sèrie de valoracions del tipus de relació social i interpersonal. Una vegada decidit en assemblea que es formaven dos grups diferenciats i establert l'horari general i de sessions d'assistència lliure, després de sopar va començar la primera sessió. Aquesta sessió va consistir, en primer lloc, en una presa de contacte, que en certa manera vaig conduir jo amb la proposta d'una sèrie d'exercicis

Per dur a terme aquesta experiència vaig tenir presents les teories que darrerament ha divulgat la

psicologia humanista, però donant-los un caire sociològic, ja que ens interessava la reacció grupal a les diverses circumstàncies del moment —sovint artificials—, per provocar un ambient propici per a la comunicació dels nostres sentiments i idees.

Fins i tot es pot dir que inicialment me vaig sentir motivat per dur a terme aquestes experiències de dinàmica presentades per Carl Rogers a *Grupos de encuentro* (Op. Cit. a les notes) de caire no directiu. Però no és l'única font que em va servir per preparar el desenvolupament de l'experiència, perquè aquest desenvolupament no venia determinat per la no directivitat exclusiva.

Tenguérem present les diverses conceptualitzacions de la dinàmica de grup, per veure com es pot estudiar el funcionament del grup, estructura de grup, clima de grup, ambient grupal, tipus de persones, classes de grups, etc. I prèviament havíem fet algun assaig de diverses tècniques de dinàmica de grup, com "tour de table", Philips 66, grups de discussió, etc. En definitiva ens interessava provar fora de la vida escolar un tipus nou d'experiència.

prèviament pensats amb la col·laboració d'en Bartomeu Barceló Rosselló, facilitador de Dinàmica de Grup.

Aquests exercicis pretenien facilitar el procés de comunicació interpersonal, i una primera presa de contacte físic: mirar els ulls, donar-se la mà...; d'altres eren de concentració personal, d'interiorització, per després poder posar-te en el lloc dels altres una vegada pensat el que eres tu mateix.

En aquesta primera sessió hi va haver moments de voluntat de comunicació interpersonal, però es produïren una sèrie d'interferències que provocaren la ruptura del procés, com l'arribada d'un grup de ressaguers que no pogueren iniciar la participació a la dinàmica, perquè foren considerats com a violadors de l'esperit grupal.

Aquesta sessió va acabar sense més complicació i la gent superficialment continuava il·lusionada per descobrir què passaria amb la dinàmica, però ja es detectava que algunes persones no l'acabarien. La sessió de l'endemà es va iniciar en el moment previst, a les cinc de la tarda, i s'hi afegiren els elements que no hi eren el dia abans; de totes maneres, la dinàmica es podia considerar iniciada. Però les incitacions i provocacions a la participació no donaven gaire resultat perquè hi havia un grup que es col·locava al marge de la dinàmica. Aquí podem considerar que el grup de persones que s'havien integrat a darrera hora eren vistes amb recel.

Vista la situació, em vaig decidir a proposar una sèrie d'exercicis en què jo no participava com a membre del grup sinó com a observador. Atès que el nombre de participants en aquesta sessió era elevat, eren molts els canals de comunicació que s'interferien i, quan es proposava un exercici un poc compromès, es rebutjava.

Després de sopar costava de connectar i les crítiques començaven a fiblar en contra meua i el mal funcionament del grup. Aquestes circumstàncies ja s'havien previst: la passivitat es començava a convertir en agressivitat. Alguns exercicis de relaxació feren efecte i hi va començar a haver voluntat de comunicació.

Va esser el darrer dia que es dedicava a la dinàmica quan es varen produir els esdeveniments més determinants per a les vivències grupals. A la primera sessió del dia, a les cinc de la tarda, es va aconseguir que un grup se sentís identificat amb l'experiència; això seria un fet determinant perquè les persones vertaderament interessades es

28 decidissin a participar.

I va arribar el moment culminant de l'experiència: després de sopar la gent no interessada va decidir anar al poble per assistir a les festes d'hivern de la Colònia de Sant Pere i quedaren els més interessats, que per primera vegada complien les condicions numèriques. El risc que es corria era gran, però els exercicis i l'ambient varen esser propicis per aconseguir un contacte interpersonal més viu.

Vàrem quedar un grup de setze persones i va esser una sessió maratoniana; no va esser necessari proposar cap exercici per obrir el foc. Fins que em vaig haver d'integrar com un membre més del grup i, des de dins, facilitar alguns exercicis de concentració: desinhibició, generació de participació i acceptació de la realitat momentània i aparent. Va esser la culminació d'aquesta vivència grupal.⁴

A continuació descriuré, més aviat transcriuré, l'experiència de l'altre grup, animat per l'especialista Bartomeu Barceló, i que, per la seva composició numèrica i d'interessos, havia d'ésser considerat com el grup experimental. Aquest grup, com és natural, jo només el podia observar des de fora. El componien catorze persones: Esteve, Nofre, Margarita, Paloma, Roque, Joan, Alícia, Lluc, Carme, Manolo, Josep M.^a, Marga, Fernando i Tomeu (facilitador).⁵

A la primera presa de contacte tot era expectació, i a l'informe es diu:

"Per això, en un primer moment, la conversa va tractar d'aspectes i situacions ja passades, en un to racionalitzador, explicatiu i justificatiu. No era això el que es volia aconseguir".⁶

Es va intentar la ruptura amb la situació inicial, però les referències que es feien a persones de fora del grup aturaven qualsevol intimitat grupal.

Josep M.^a i Nofre romperen el foc, s'obria el procés de comunicació i d'expressió de sentiments. Tot això iniciava, a poc a poc, un ambient d'emotivitat:

"Aquesta intervenció (la d'en Nofre) emocionada, va esser molt respectada i assumida. Molts dels participants es varen veure identificats o implicats en la situació personal expressada".⁷

Va esser el primer moment en què se superava de dir les coses, però ja s'acabava la sessió.

Dijous, dia 20, a les cinc, començava la sessió amb un canvi d'ambient espacial: s'habilità una habitació per fer la Dinàmica. Una catifa, flassades i matalassos, farien més còmoda l'experiència,

la reducció de l'espai faria més possible l'aproximació.

En principi es va produir un llarg silenci i el facilitador va proposar el joc dels animals. Per torn cadascú havia de relacionar una persona del grup amb un animal pel seu aspecte físic (coneixença superficial) o pel seu caràcter. Es va obrir una sessió de distensió i amb més participació.

La sessió del vespre, a partir de les 11 i després d'uns moments conflictius, va començar amb el joc del vaixell, durant el qual es produïen situacions tenses, fins i tot d'abandó de la sessió. En definitiva era un joc fort i compromès perquè, com que s'expressaven els sentiments d'acceptació i de rebuig en el mateix moment en què es duia a terme l'exercici, es podia ferir la sensibilitat personal.

El divendres, 21 seria fonamental per a aquest grup, ja que el vespre era marcat com la fi de l'experiència de la dinàmica. Era el moment d'intentar el màxim d'expressió.

Segons pareix, emocionalment va esser la més forta de totes les sessions. Expressió de sentiments, expressió musical, gestual, etc.

Era l'esperança de viure, d'estimar, i d'esser estimat, era una experiència que es volia contar i fer viure. S'havia aconseguit una certa comunicació, es vivien moments d'eufòria.

L'experiència acabava i no acabava, perquè els grups continuaven la vivència.

GALILEA. FEBRER DE 1983

L'experiència amb aquest grup va començar el dijous dia 3 de febrer, després de sopar, amb una certa inquietud per descobrir el que era la dinàmica del grup.

Es poden considerar com a components de l'experiència: Maria Borràs, Josefa Cañellas, Maria Garau, Magdalena Lladó, Pere Martínez, Angel Moyà, Catalina Pizà, Macarena Ramos, Francesca Reinés, Sebastiana Sabater, Maria Antònia Salom, Maria Salvà, Maria Isabel Seguí, Isabel Serra, Antoni Tomàs i jo mateix com a facilitador.⁸

Es va començar amb la indicació que cadascú podia expressar el que sentia, però la resposta va esser el silenci, i a continuació tot eren evasives.

Era necessari concentrar-nos; ens col·locàrem en cercle i vaig predisposar la gent perquè es relaxàs de manera empàtica. Es va aconseguir un silenci molt eloqüent i la gent es deixava dur per les meves paraules. A poc a poc, una vegada interioritzada la situació personal per tots els qui havien seguit el procés, es va rompre el silenci, i se sentia la necessitat d'entrar en contacte amb els altres. Acabàrem agafats els uns amb els altres.

Aquest joc va esser molt dirigista però va servir per rompre el silenci i va iniciar un cert procés de comunicació. De totd'una les intervencions eren molt curtes i superficials. I a continuació els silencis acumulaven tensions, que alternaven amb intervencions que despertaven l'interès de la concurrència, sense deixar d'esser superficials.

Quan la sessió arribava a la seva culminació, es va produir una interferència des de fora del grup que va provocar la ruptura de la dinàmica de la sessió. I l'acabàrem.

La sessió següent va començar l'endemà a les 5 de la tarda i s'hi afegiren unes quantes persones (Toni, Pere, Petra i Raquel), la qual cosa em feia sospitar que hi hauria algun conflicte i les corresponents dificultats d'integració al grup.

Ara no descriuré els primers moments de la sessió perquè foren semblants a la sessió anterior. El que sí que cal dir és que s'anava veient a poc a poc que alguns components del grup no s'integrarien (Raquel i Petra). Els que s'integrarien, més tard o més prest, serien en Toni i en Pere. La primera resposta d'integració va esser la d'en Toni, la qual cosa va satisfer la majoria.

Però la sessió de mica en mica anava degenerant i vaig provocar una ruptura; la resposta va esser agressiva. Una sèrie de fets i jocs dugueren a un enfrontament entre el grup i jo. Algú s'havia sentit acorralat i va rebre la solidaritat del grup. Aquesta ruptura va esser tan agressiva que la sessió va haver d'acabar.

En certa manera el grup m'odiava i en el sopar les mirades de cap a mi eren tètriques. La situació es va solucionar quan després de sopar i en un moment de distensió es va decidir adequar una habitació i tenir la reunió amb més recolliment.

Era l'esperança que a partir d'aquells moments es facilitarien les conversacions, l'expressió dels sentiments i dels conflictes. Havia començat la dinàmica en la seva intensitat. Es provocaria d'una manera no intencionada però definitiva la no integració de Raquel i Petra. El grup em començava a acceptar com un component més; la situació exigia un canvi en el meu comportament grupal.

A partir de llavors hi ha haver situacions de tot tipus, fins i tot decadents a moments, segurament alguna sessió era massa prolongada, perquè coincidia en el lloc de dormir.

Aquesta experiència en general va ésser positiva i molt duradora, en el sentit que es va prolongar durant la resta del curs (tenguérem vivències que ho varen significar), encara que per al conjunt de la classe va resultar una mica problemàtica perquè a la tornada el grup de classe estava dividit un poc en dos blocs: els que havien vingut i els que no havien participat en l'experiència.

Es més: més tard, pel juny, es va repetir l'experiència amb una part del grup a la Colònia de Sant Pere, encara que amb menys intensitat, perquè eren altres circumstàncies i no es pot repetir mai una experiència de manera idèntica.

CLOENDA

Sistemàticament parlant no és possible treure conclusions uniformes de dues experiències que, amb tècniques semblants, resultaren molt diferents; per ventura hauria estat més correcte científicament presentar-les per separat, però no intent fer grans reflexions finals, simplement vull donar a conèixer la meua idea que la dinàmica grupal s'ha d'estudiar de manera experimental i activa, perquè si no es viu no s'entén.

I també és veritat que professionalment tots ens trobam en situacions de dinàmica grupal i que ens costa resoldre-les. Es per això que esper que aquestes experiències tinguin continuïtat, ja que són una font de comunicació i desbloqueig, enc que sigui momentàniament.

Cada experiència resulta diferent, però també solen tenir punts de coincidència; moments de
30 silenci, de tensions d'agressivitat, d'estimació,

d'eufòria. Es forma un món a part. Canvies la relació estrictament acadèmica poc flexible per una relació molt més oberta.

També és veritat que la convivència quotidiana és plena de conflictes, que moltes vegades són estructurals i que no es poden resoldre d'aquesta manera, però és real també que moltes vegades necessitam comunicació i no la trobam.

Per dur a terme aquestes experiències es necessita comoditat ambiental i predisposició personal, i, per part del facilitador, honradesa i experiència.

Algaida, octubre de 1983

¹ A vegades es diu que del tema de la Dinàmica Grupal hi ha poca estructuració teòrica, però la realitat és que ja es comencen a veure bastants publicacions al respecte que ens poden ajudar a comprendre el significat d'aquest tipus d'activitats:

CARTWRIGHT, ZANDER, *Dinàmica de grups*. Edit. Herder, Barcelona-1975.

ROGERS, CARL, *Grupos de encuentro*. Edit. Amorriortu.

MUNNE, F., *Grupos, masa y sociedad*, Hispano-Europea, Barcelona-1971.

LUST, JOSEPH, *Introducción a la dinámica de grupos*, Edit. Herder, Barcelona-1975.

MAISONNEUVE, J., *La dinámica de grupos*, Buenos Aires 1971.

² Des del punt de vista de l'educació, també hi ha bibliografia específica:

ANDUEZA, M., *Dinàmica de grupos y educación*, Trillas, Mèxic 1979.

BANY-JHOMSON. *Dinàmica de grupos en la educación*, Aguilar, Madrid 1970.

BENEDITO, V. SAGRERA, R. VEGA, A., *Dinàmica de grupos y educación. Análisis de una experiencia*, Univ. de Barcelona.

BENADITO-VEGA, *Grupos de formación y profesorado*, Análisis de experiencias de grupo T., Círculo Editor. Universo, Barcelona 1977.

CIRIGLIANO y VILLAVERDE, *Dinàmica de Grupos y educación*, Kapelusz, Buenos Aires 1967.

FRANCH, J., *Comunicació i educació*. Nova Terra, Barcelona 1974.

MORENO, J. M. *Sociología de la Educación, Dinàmica de Grupos*, Edelvives, Saragossa 1978.

POSTIC, MARCEL, *La relación educativa*, Narcea, Madrid 1982.

³ Vegeu M.ª LLUISA FABRA, *Dinàmica de grupo*. "Anuario", 1. Barcelona, Bellaterra 1981, pàg. 85.

Vegeu també JOAQUIM FRANCH, *El grup classe*, Nova Terra, Barcelona 1974.

⁴ He conjuntat les meves notes amb les de l'informe presentat per Ana M.ª Marín, Carme Portilla, Coloma Socies, Alícia Talems, Milagros Tugores.

⁵ He reconstruït la informació del que em contaven a les vivències que teníem plegats i de les impressions que Bartomeu Barceló em comunicava. I de l'Informe que redactaren Esteve Capó, Margarita Castro i Nofre Siquier.

⁶ Informe que acab de citar. Gener 1983 Sant Pere.

⁷ Idem. Gener 1983, Sant Pere.

⁸ Informe. Febrer 1983, Galilea. M.ª Magdalena Lladó, Francesca Reinés, M.ª Isabel Seguí.